

Yapay zeka: İnsan zekasını değiştirmek mi, yoksa onu özgürleştirmek mi?

Geçtiğimiz Kasım ayında (2022) OpenAI şirketi, bir insanı taklit ederek herhangi bir konuda metin yazabilen ChatGPT programını piyasaya sürdü. Bu program, birçok büyük okulun final sınavını geçmeyi başardı ve ChatGPT tarafından yazılan kitaplar şimdiden satışa sunuldu. Mart ayı sonunda, Apple'ın kurucu ortağı Steve Wozniak, Tesla ve SpaceX'in patronu Elon Musk'ın da aralarında bulunduğu bir grup bilim insanı ve yeni teknoloji mühendisi, yapay zeka olarak adlandırılan teknolojinin gelişiminin insanlık için oluşturduğu tehditlerden endişe duyduklarını belirterek, bu teknolojinin geliştirilmesine moratoryum uygulanmasını talep ettiler. Teknoloji kapitalistlerinin bu uyarıları neyi gizliyor? Bu yeni teknoloji insanlık için ne gibi perspektifler açıyor?

Satranç oyununu (Deep Blue bilgisayar 1997'de dünya şampiyonu Kasparov'u yendi), çeviri ve yüz tanıma gibi alanlarda ustalaşan bilgisayarlar artık, bir insanın yapabileceğinden ayırt edilemeyecek şekilde otomatik olarak orijinal metinler üretebiliyor. Bilgisayar bilimindeki son gelişmeler ve bunların tüm alanlarda uygulama olanakları baş döndürücüdür: bilgisayar destekli tıbbi teşhis ve cerrahi operasyonlar, giderek daha otonom hale gelen robotlar, doğal afetlerin tahmini vb. Ancak, ilk sanayi devriminden bu yana yaşanan her teknik devrimde olduğu gibi, bu yenilikler de milyonlarca işi yok edebilecek, gözetlemeyi yaygınlaştırabilecek, kitlesel dezenformasyon üretebilecek ve insan müdahalesi olmadan öldürebilen silahlar üretebilecekleri için endişe yaratmaktadır. En karamsar olanlar, bilgisayarların sonunda tamamen özerk hale gelip insanlık üzerinde iktidarı ele geçireceğini hayal ediyorlar. Roman yazarı Isaac Asimov'un 1950'lerde ortaya attığı, robotların insanlara karşı iktidarı ele geçireceği fantezisini yeniden gündeme getiriyorlar.

Ancak bilgisayarlar, ne kadar gelişmiş olurlarsa olsunlar, her şeyden önce makinelerdir. Bilgisayar alanındaki son gelişmelerin toplum üzerindeki etkisi, öncelikle bu keşifleri kimin ve hangi amaçlarla kullanacağına bağlı olacaktır: 20'nci yüzyılın başlarında kimya alanındaki ilerlemeler, tüm insanlığı besleyecek gübrelerin yanı sıra ölümcül savaş gazlarının da üretilmesini mümkün kılmıştır. Aynı durum, kanseri tedavi etmek ve enerji üretmek için kullanılabilen, ancak aynı zamanda bomba yapımında da kullanılan radyoaktivite için de geçerlidir.

Son derece gelişmiş, ancak akıllı olmayan makineler

Yapay zeka ifadesi, söz konusu programların işleyişinin beynimizin işleyişine eşdeğer olduğunu ima eder. Bu anlayış yanlıştır, çünkü bilgisayarlar harikalar yaratıyor olsa da, insan zekasının yetenekleri kıyaslanamayacak kadar daha geniştir. Bu farkı inkar etmek, insanlığı ve onun yeteneklerini küçümsemek demektir. Ancak bu fikirler giderek daha yaygın hale gelmektedir. 29 Mart tarihli Le Monde gazetesi de dahil olmak üzere birçok medyada yayınlanan son açık mektubunda, endişeli yüzlerce araştırmacı ve dijital kapitalist şöyle diyor: “Yapay zeka sistemleri artık insanlarla rekabet edebilecek düzeydedir.” Bu görüşlerini, insan zekası olmadan gerçekleştirilmesi imkansız olduğu düşünülen görevlerin giderek daha fazlasının artık otomatikleştirilebilmesine dayandırıyorlar. Facebook'un yapay zeka laboratuvarının direktörü Yann Lecun, 2016 yılında Collège de France'da verdiği bir derste yapay zekayı şöyle tanımladı: “Makinelerin normalde insanlara ve bazı hayvanlara özgü görevleri yerine getirmesini ve sorunları çözmesini sağlayan bir dizi teknik.”

Bir makinenin, daha önce insan müdahalesi gerektiren bir görevi yerine getirmesi nedeniyle zeka hakkında konuşmak, zeka ile otomasyonu karıştırmak demektir. Bu mantığa göre, 19. yüzyılın başında ipek kumaşlara desen dokumayı otomatikleştiren Jacquard makinesi de zeki olarak nitelendirilebilirdi, çünkü bu makine icat edilmeden önce bu iş yüksek vasıflı insanlar tarafından yapılıyordu.

“Yapay zeka” yaratma hedefi, bilgisayar bilimi kadar eskidir ve bu terim 1956 yılına kadar uzanır. O dönemde araştırmacılar, bir bilgisayarı sadece hesap makinesi olarak değil, geometri problemlerini çözmek, bir robotun gerçekleştireceği bir dizi eylemi planlamak veya bir konuşmayı taklit etmek için de programlayabileceklerini fark ettiler. Bu başarılar, 1965 yılında bilgisayar bilimcisi Herbert Simon'un “*Yirmi yıl içinde makineler, insanın yapabileceği her işi yapabilecek hale gelecek*” demesine neden oldu. Bu tahmin, kısa sürede abartılı olduğu ortaya çıktı.

Bu programların temel prensibi, bir sorunun tüm olası cevaplarını denemek ve doğru cevabı bulmaktır. Ancak bu, sadece basit problemler için işe yarıyordu: Bir metin oluşturmak için, sözlükteki tüm kelimeleri ve gramer kurallarını bir bilgisayara kaydetmek kolaydır, ancak bu öğelerle oluşturulabilecek metinlerin sayısı sonsuzdur ve bunların büyük çoğunluğu anlamsızdır! Bu sorunu çözmek için, elektroniğin minyatürleşmesi, bilgisayarların hesaplama gücü ve bellek kapasitesinin patlaması ve dünyanın dört bir yanına dağılmış bilgileri merkezileştirmeyi sağlayan internetin gelişmesini beklemek gerekti. Bu sayede, bilgisayarın bir sorunun çözümünü bulmak için izlemesi gereken tüm adımları açıkça programlamak artık gerekli değildir: olasılıkları kullanabiliriz.

ChatGPT'nin özü, anlamlı bir metnin ne olduğu konusunda matematiksel bir modeldir. Milyonlarca metin içeren veritabanlarına dayanarak, bir cümlemin başlangıcının ardından hangi kelimenin geleceğinin olasılığını hesaplamayı öğrenir. Örneğin, “gece, gökyüzü ...” cümlesinin ardından “kırmızı”dan çok “siyah” kelimesinin gelme olasılığı daha yüksektir, çünkü ‘gökyüzü’ ve “gece” kelimeleri genellikle siyah renkle ilişkilendirilir. Bu olasılıklara göre kelimeleri sırayla seçerek, tüm metni oluşturabilir. Veritabanında ne kadar çok cümle varsa, model o kadar hassas olur ve üretilen metinler o kadar gerçekçi olur.

Tekrar yoluyla öğrenme, beynimizin mekanizmalarından biridir, ancak bu, anlamaktan ziyade eğitmeyle ilgilidir. ChatGPT, her yeni cümleyi okuduğunda, ilgili kelimelerin olasılığını artırır, ancak bunu anlamış olmaz. Üretilen metinler, önceden yazılmış metinlerin basit bir kopyası olmadığı anlamında orijinal olsa da, içeriği programın eğitildiği veritabanı tarafından dolaylı olarak programlanmıştır: bu, önceden yazılmış olanı taklit eden bir makinedir. Hareketleri otomatikleştiren mekanik makinelerden farklı olarak, öğrenme algoritmaları beynimizde gerçekleşen zihinsel süreçleri otomatikleştirir, ancak bu onları akıllı yapmaz.

Biyolojik ve sosyal evrimin sonucu olan insan zekası

İnsan zekasının işleyişi, bu eğitim mekanizmalarından daha zengindir. Otomatik öğrenme algoritmalarının aksine, geçmişte yapılanları kopyalamakla yetinmez. Ateşin kontrolü, tarım, yazı, daha yakın zamanda elektriğin veya antibiyotiklerin keşfi: insanlık tarihindeki devrim niteliğindeki keşiflerin çoğu, deneme yanılma, tesadüfler, hayatta kalmak için uyum sağlama gerekliliği ve gereksiz merakın en az sistematik araştırma kadar önemli bir rol oynadığı süreçlerin ürünüydü. Bilgisayarlar bu yaklaşımı benimsemekten acizdir, çünkü merak, hayatta kalma içgüdüğü ve düşüncelerimizde sürekli rol oynayan duygular ve hisler birkaç denklemle özetlenemez.

Bilgisayarlardan farklı olarak, zekâmız yaratılmamıştır: milyonlarca yıl süren biyolojik ve sosyal evrimin bir sonucudur. Bu da ona önceden belirlenmiş bir hedef olmaksızın bilinmeyen yönleri keşfetme yeteneği kazandırır. Sinir sistemimiz ve beynimiz esnektir, nöronlar arasındaki bağlantılar yaşam boyu kurulur ve bozulur. Bir hareket birçok kez tekrarlandığında, bu harekete ayrılmış beyin bölgesi uyarılır ve güçlenir, bu da hassasiyet, hız vb. kazanılmasını sağlar. Beynimizin tüm vücudumuzla bağlantılı olduğu bu beyin plastisitesi, doğal seleksiyon tarafından desteklenmiştir, çünkü vücudumuzun öğrenmesini ve son derece farklı ortamlara ve durumlara uyum sağlamasını sağlar.

Bu, insanlığın temel bir özelliği olan, çevrenin baskısına pasif olarak uyum sağlamakla yetinmemesi, onu ihtiyaçlarına göre dönüştürmesi nedeniyle daha da önemlidir. Çalışma, düşüncenin ortaya çıkmasında belirleyici bir rol oynamıştır, çünkü çalışmak, geleceğe yönelik planlar yapmak, eylemlerini sonuçlarını öngörerek planlamak anlamına gelir: Bir geyiği öldürebilecek bir mızrak yapmak için, tarih öncesi avcı önce uygun çakmaktaşı bulmalı, onu kesmeli, bir sapa takmalı ve elde ettiği mızrağın avlanmaya uygun olup olmadığını kontrol etmeliydi. Ve bu süreç, tek bir beynin ürünü değil, toplumsal bir süreçtir. Kolektif çalışmayı organize etmek için insanlık, soyut düşüncenin gelişimine büyük katkı sağlayan diller ve kavramlar yaratmıştır: Astronomi, ilk olarak Mısırlı çiftçilerin Nil'in taşkınlarını önceden tahmin etmelerini ve denizcilerin açık denizde yönlerini bulmalarını sağlamak için ortaya çıktı. Daha sonra fizikçiler bu bilim dalından yola çıkarak yerçekimi kanunlarını ve güneş sisteminin oluşum mekanizmalarını keşfettiler. İhtiyaçları olan, sosyal bir yaşam süren canlı bir beden, bilgisayarların insan gibi düşünmesi için eksik olan birçok şeydir.

İnsanlık, doğanın güçlerini evcilleştirdikçe, giderek daha gelişmiş araçlar yarattı. Sulama ve saban sayesinde, sadece çöllerin olduğu yerlerde tarlalar ortaya çıkardı. Buharın ve ardından içten yanmalı motorun gücünü kontrol altına alarak, kendi kendine hareket eden makineler inşa etti. Elektronik sayesinde, bir makineyi yıllarca özerk olarak çalışacak şekilde programlamak mümkün hale geldi ve en yeni algoritmalar sayesinde, makine zaman içinde performansını otomatik olarak iyileştirebiliyor. Ancak, karmaşıklık dereceleri ne olursa olsun, kesilmiş bir çakmaktaşı, bir saban veya bir uydu olsun, bu araçların hiçbirisi istediği şeyi değil, yapıldığı amaca uygun olarak çalışır. En güçlü bilgisayarların aksine, insanlık, bunu başarmak için gerekli araçların veya eylemlerinin sonuçlarının tam olarak farkında olmasa bile, kendi hedeflerini belirler. Gerçek zeka burada başlar.

Endişe, karamsarlık ve kapitalistler arasındaki rekabet

Beynimizin bazı mekanizmalarını kopyalayabilmemiz, insan zekasının gücünün yeni bir kanıtıdır. Beynimiz kendisinin farkındadır, kendi işleyişini anlamaya ve onu yeniden üretmeye çalışır. Ancak bugün, bu teknik başarılar, beynin olanaklarına olan güveni güçlendirmek yerine, korkuyu beslemektedir. Çünkü insanlık, doğayı benzeri görülmemiş bir şekilde kontrol altına almış olmasına rağmen, kendi sosyal organizasyonunu hala bilinçli bir şekilde kontrol edememektedir. Giriş bölümünde alıntılanan mektubun imzacılarının vardığı sonuç, hükümetlerden yapay zeka araştırma programlarına altı aylık bir moratoryum getirmesini istemektir, çünkü *“bizi gereksiz kılacak ve yerimize geçecek insan dışı zihinler geliştirmenin”* eşliğindeyiz ve bu da *“medeniyetimizin geleceği üzerindeki kontrolümüzü kaybetme”* riskini doğurmaktadır. Bu tür kararların “seçilmemiş liderlere” bırakılamayacağını vurguluyorlar.

Mektubun başlıca imzacısı olan Elon Musk gibi bir kapitalist için, bu demokratik düşünceler elbette ki somut ekonomik çıkarları gizlemek için bir bahane. 26 Mart'ta Goldman Sachs bankası, *“Yapay*

zekanın ekonomik büyüme üzerindeki potansiyel olarak önemli etkileri” başlıklı bir çalışma yayınladı ve bu çalışmada, makine öğrenimi algoritmaları sayesinde otomatikleştirilebilecek dünya çapındaki iş sayısının 300 milyon olduğunu tahmin ediyor.

Bu rakamlar ihtiyatla değerlendirilmelidir, ancak kesin olan şey, en büyük dijital şirketlerin (Gafam) milyarlarca dolar değerindeki bu pazarın en büyük payını kapmak için şimdiden bir yarışa girdikleridir. ChatGPT ile Microsoft bir adım öne geçmiştir. Google ve Facebook, kendi yazılımları Bard ve LLaMA'yı piyasaya sürerek hızla onu takip etti. Musk treni kaçırdığı için, altı aylık bir ara vererek geri kalanını yakalayabileceğini umuyor.

Bu yazılımların gerçekte neler yapabileceği henüz bilinmeden, dünyanın dört bir yanındaki kapitalistler ve yöneticiler, bu yazılımların kime kazanç sağlayacağı konusunda rekabet ediyor. Bilgisayar tarafından oluşturulan bir kitap veya sentetik görüntünün telif hakları kime ait olacak?

Bir içerik yasaları ihlal ederse cezayı kim ödeyecek? Herkes, tekeli kurmayı başaranın, kendi koşullarını dayatacak güçlü bir konumda olacağını biliyor. Çin hükümeti, bir Çinli şirket tarafından geliştirilen rakip bir versiyon olan Ernie Bot'u desteklemek için ChatGPT'yi yasakladı. Bilgi ışık hızında dolaşsa da, dijital alanda olduğu gibi diğer tüm alanlarda da, kapitalist rekabet, sınırları ve korumacılığıyla kendi kurallarını dikte ediyor. Bu ekonomik savaşta, medeniyetin geleceği hakkındaki felsefi düşünceler, tröstlerin ve onlara hizmet eden devletlerin kararlarını gizlemek için bir paravan görevi görüyor.

Her zaman kapitalistlerin hizmetinde olan bir “çerçeve”

Bu sözde akıllı algoritmalar hem kapitalistler hem de onların devletleri tarafından stratejik bir sektör olarak görüldüğü için mücadele daha da şiddetlidir. İster pazarın gelişmelerini öngörerek ticari stratejisini uyarlamak, ister en modern “akıllı” silahlarla donanmak olsun – örneğin Samsung'un 2013'ten beri Kore sınırında konuşlandığı, 3 km'den fazla mesafedeki bir hedefi otomatik olarak tespit edip vurabilen robot askerler – bu şirketler, yarın bu sektöre hakimiyet kurmayı başaran tröstlere bağımlı olacaklarını öngörmektedir. Dijital devler bunu çok iyi biliyorlar, çünkü yirmi yıl önce tam da bunu yaptılar: İnterneti domine ederek, Google birkaç yıl içinde dünyanın en büyük şirketleri arasına girdi ve piyasa değeri, ExxonMobil gibi bir petrol tröstünün veya Goldman Sachs gibi bir yatırım bankasının piyasa değerini çok aştı.

Bu çatışmanın kilit noktası, bu programları eğitmek için kullanılan veriler, yani bilgisayar sunucularında depolanan tüm metinler, görüntüler ve videolardır. Bu veriler, hızla büyüyen devasa bir pazarı temsil ediyor: 2020 yılında, elektronik cihaz kullanıcıları 64 zettabayt veri üretti, bu da 64 milyar sabit diske eşdeğerdir. O tarihte, Donald Trump'ın eski Ticaret Bakanı Wilbur Ross, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri arasında değiş tokuş edilen verilerin değerini 7,1 trilyon dolar olarak tahmin ediyordu. Bu verileri kimin hangi koşullarda kullanabileceği konusunda rekabet çok şiddetlidir. 2015 yılında, Avrupa Birliği ile ABD arasındaki veri transferlerini düzenleyen Safe Harbor anlaşması, “Avrupalı vatandaşların mahremiyetini yeterince korumadığı” gerekçesiyle Avrupa Adalet Divanı tarafından iptal edildi. Onun yerine getirilen Privacy Shield anlaşması da aynı nedenle 2020 yılında iptal edildi.

Gafam algoritmalarının tahminlerinden yararlanarak stratejilerini pazarın gelişmelerine uyarlamak isteyen Avrupalı şirketler, sadece kârlarının bir kısmını onlara vermekle kalmayıp, müşterileri, ürünleri ve üretim süreçleri hakkında da bilgi göndermek zorunda kalıyorlar ve bu bilgilerin rakiplerinin eline geçmesinden korkuyorlar. Aynı şekilde, Avrupa ülkeleri de ABD hükümeti

tarafından ele geçirilebilecek gizli ve stratejik verileri bu şirketlere emanet etmek istemiyor. Avrupa'nın üst düzey yetkililerinin “gizliliğin korunması”na ilişkin genel açıklamalarının ardında, Avrupa kapitalistlerinin dijital pazardaki Amerikan şirketlerinin tekelinden korunması yatıyor.

Bu yeni teknolojilerin kullanımına yönelik bir düzenleme talep edenler, bu kontrolü uygulamak için devletlere, özellikle de en güçlü olanlara güveniyorlar. Eliezer Yudkowsky (MIRI, Yapay Zeka Araştırma Enstitüsü direktörü) 29 Mart'ta (2023) Time Magazine'e verdiği röportajda, altı aylık bir moratoryumun yetersiz olduğunu, çünkü küresel ölçekte tam bir yasaklama gerektiğini düşündüğünü söyledi. Bu yasağı uygulamak için, ona göre askeri müdahaleye de çekinilmemelidir: *"İstihbarat servisleri, anlaşmalara uymayan bir ülkenin GPU kümesi [makine öğrenimi programlarını eğitmek için kullanılan bir bilgisayar ekipmanı] inşa ettiğini bildirirse, moratoryumun ihlalden çok, ülkeler arasında çıkabilecek bir silahlı çatışmadan korkun; yasadışı bir veri merkezini bombalamak için hazır olun. "* Böyle bir politika ile ölümcül tehlikeyi oluşturan yapay zeka değildir!

Bu, yapay zeka konusunda uluslararası bir anlaşmanın nasıl olabileceğini gösterir. Atom silahlarının yayılmasına karşı benzer anlaşmalar zaten mevcuttur. Uygulamada, bu anlaşmalar büyük güçlerin bu silahlar üzerinde tekelini sağlamak için, en acımasız yöntemler de dahil olmak üzere, kullanılıyor. Atom silahlarının yayılmasının önlenmesi adına, iki Japon şehrine atom bombası atan tek ülke olan ABD'nin desteğiyle İsrail, kısa süre önce İran'daki bir nükleer merkezi bombaladı. 2003 yılında, Amerika Birleşik Devletleri, biyolojik ve kimyasal silahlarla mücadele adına Irak'ı işgal etti ve yerle bir etti. Kapitalizm çerçevesinde, “yapay zekanın denetlenmesi”, büyük emperyalist güçlerin ulusal kapitalistlerinin çıkarlarına göre dayattıkları yasadan başka bir şey olamaz.

Sosyal örgütlenmemizi bilinçli bir şekilde kontrol etmek: hâlâ sürdürülmesi gereken bir mücadele

En büyük bilimsel keşiflerin insanlığın büyük çoğunluğunun çıkarlarına ters düşme tehlikesi, toplumun artık piyasa kanunları ve kâr için rekabetin dar çerçevesi içinde ilerleyemediğinin bir belirtisidir. Öğrenme algoritmaları, ekonominin işleyişini planlamak için kullanılırsa, milyonlarca saatlik insan emeğinden tasarruf sağlayarak büyük bir adım olabilir. Stok yönetimi, idare ve muhasebe alanlarında tekrarlayan görevleri bilgisayar ortamına aktarma imkanı sunarlar. Geçmişte ölçülen bilgilere dayanarak, üretim döngülerine, mevsimlere vb. uyum sağlayarak gelecekteki ihtiyaçları tahmin edebilirler. Sensörlerle donatılmış fabrikalar mevcuttur, üretim süreci boyunca ölçülen veriler bilgisayar sunucularında merkezileştirilir, algoritmalar tüm fabrikaların, hatta tüm üretim hatlarının çalışmasını sağlayabilir. Ancak tüm bunlar, özel mülkiyetin kısıtlamalarını ortadan kaldırarak, zincirin tüm aşamalarındaki bilgileri merkezileştirerek uygulanabilir. Bu, insanlığın sosyal organizasyonunu bilinçli bir şekilde ele almasını gerektirir.

Çürüyen kapitalizm, insanlığın ekonomik ve maddi gelişimine sadece bir kısıtlama getirmekle kalmaz, aynı zamanda entelektüel gelişimine de gözlük takar. Bilimsel anlayışı istatistiksel öğrenmeyle değiştirmek, akademi çevreleri de dahil olmak üzere giderek daha popüler hale geliyor. Araştırmacı ve Macron'un eski Yükseköğretim ve Araştırma Bakanı Frédérique Vidal, 2017 yılında INRIA'da yaptığı bir konuşmada şunları söyledi: *“Bilim, [...] sadece on yıldır uygulanan, gerçekliği tanımlayan bir modele önceden ihtiyaç duymadan, verilerin yoğun bir şekilde analiz edilmesi ve kullanılmasına dayanan bilimsel keşiflerin ”dördüncü paradigması“ ile epistemolojik bir devrim yaşamaktadır.”*

Ancak veri analizi sadece dünyayı tanımlayabilirken, bir model dünyayı etkileyen nedenleri ve sonuçları belirler. Böylece, astronom Tycho Brahe tarafından toplanan verilerden yola çıkarak Kepler, gök cisimlerinin yörüngesini tanımlayan yasalarını ortaya koydu. Ancak, Newton'un icat ettiği model, sadece gezegenler için değil, tüm cisimler için geçerli olan bir yerçekimi kuvvetini hayal etmeyi mümkün kıldı ve bu kuvvet bugün uçakları uçurmak ve uyduları yörüngeye yerleştirmek için kullanılıyor. İkisini aynı düzlemde ele almak, çevremizdeki dünya üzerinde etki yaratacak kaldıraçlar bulmaktan vazgeçmeyi gerektiren muhafazakar bir bakış açısıdır.

Bu perspektif eksikliği, krizdeki bir toplumun karakteristik özelliğidir. Çökmekte olan burjuvazi, kendi mirasına tükürüyor. 17'nci ve 18'inci yüzyıllarda, devrimci olduğu ve soyluların iktidarına karşı mücadele ettiği dönemde, Newton, Diderot, Voltaire gibi isimleri ortaya çıkarmıştı. Bu düşünürler, uzak geleceğe bakmaya, bilimsel ve sosyal sorunları kökünden çözmek için derinlemesine araştırmaya çalışıyorlardı. Onlar, yeni bir yol açmak ve kendi tarzlarında bilinmeyene bir sıçrama yapmak için, kendi dönemlerinin toplumuyla yüzleşecek cesarete sahiptiler: 1600 yılında, Giordano Bruno, gerçeği kutsal metinlerde değil, gerçek dünyayı inceleyerek aramak gerektiğini savunduğu için Kilise tarafından yakılarak idam edildi. 1751 yılında yayınlanan Ansiklopedi'nin girişinde, Aydınlanma filozofu d'Alembert bu iddialı programı şöyle belirledi: *“Evren, tek bir bakış açısıyla kavrayabilenler için, söylemek gerekirse, tek bir gerçek ve büyük bir hakikat olacaktır.”* Dönemin gözlem araçlarının teknik sınırlamaları nedeniyle doğanın işleyişini tam olarak anlamamalarına rağmen, insan zekasının Tanrı'nın yardımı olmadan dünyayı anlayabileceğini iddia etmeye cesaret ettiler. Ve en tutarlı olanlar, zekanın kral olmadan da toplumu düzenleyebileceği sonucuna vardılar.

Bu entelektüel cüretkarlık, topluma sunacağı geleceğe güvenen bir sosyal sınıfa özgüdür, ki burjuvazi için bu durum bir asırdan fazladır geçerli değildir. Burjuvazinin entelektüel evrimi, insan düşüncesinin tarihinin, cehaletin karanlığından aklın ışığına doğru yavaş ve kademeli bir gelişme olmadığını göstermektedir. Bu evrim, toplumsal dönüşümleri ve sınıf mücadelesini yansıtmaktadır. Kadın ve erkeklerin verdiği mücadelelerin sonucudur. Marx 1845'te bunu şöyle ifade etmiştir: *“Felsefeciler dünyayı farklı şekillerde yorumlamışlardır, önemli olan onu dönüştürmektir.”* Bu mücadeleler, yüzyılda bir kez toplumda bir adım ileriye götüren dahi bireylerin, büyük kadınların ve büyük erkeklerin eseri değildir. En büyük entelektüeller fikirlerini yoktan var etmezler, ancak gerçekteki sosyal ilişkilerde, toplumu parçalayan karşıt sınıfların çıkarlarında, zamanlarını sarsan soruların yanıtlarını bulma yeteneklerinden alırlar. Marx'ın dehası, kapitalist toplumun içine düştüğü ölümcül çelişkileri çözebilecek tek sosyal sınıfın, savunacak özel mülkiyeti olmayan işçi sınıfı olduğunu görmüş olmasıdır.

Ancak bu komünist zeminde durarak, insanlığın bilinçli olarak kaderini kendi eline alacağı ve kapitalistler arasındaki rekabetin engellerinden kurtulacağı, fabrikalarını, bankalarını ve bilgisayar sunucularını kolektifleştireceği ve bunları herkesin ihtiyaçlarına hizmet ettireceği bir geleceği güvenle öngörebiliriz. Bu algoritmaların, sadece isimleri akıllı olan, mevcut muazzam üretici güçlerle birleşerek, insan beyninin üretken çalışmanın sersemletici rutininden kurtulmasını ve gerçekten akıllı faaliyetlere odaklanmasını sağlayacağı bir gelecek. Sömürülen kitleleri, günlük hayatta kalmak için en iyi emeklerini harcamak zorunda olmaktan kurtararak, bugün küçük bir azınlığın ayrıcalığı olan kültür, eğlence, bilim ve sanatın tadını çıkarmalarını sağlayacak. Bu entelektüel gelişimi yaygınlaştırarak, sosyal ilişkileri maddi ve manevi sefaletin hapishanesinden kurtararak, insanlık nihayet tam potansiyelini ortaya çıkarabilecektir: O zaman kaç tane Arşimet, Mozart ve Marie Curie keşfedilecek? Troçki'nin sözleriyle: *“Sosyalizm, ihtiyaçların egemenliğinden*

özgürlüğün egemenliğine bir sıçrama anlamına gelecektir, bu anlamda da, çelişkilerle dolu ve uyumsuz olan bugünün insanı, daha mutlu yeni bir ırkın yolunu açacaktır.”

9 Mayıs 2023

Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) Dergisi

Mayıs – Haziran 2023, Sayı 232

...